

BRANJE PESMI V TUJEM JEZIKU

Zdaj ko postaja že branje pesmi v materinščini čedalje redkejša dejavnost, bi se razmišljanje o branju pesmi v tujem jeziku marsikomu utegnilo zdeti pretirano razkošje. Namen teh vrstic je opozoriti, da je tudi branje pesmi¹ v tujem jeziku smiselno in vredno truda. Čeprav je največkrat težje kot branje pesmi v materinščini, lahko rodi tako branje sadove, ki poplačajo vloženi napor. Spričo večjih težav, ki jih mora bralec premagovati, pa je treba posebne težave pri branju poezije v tujem jeziku spoznati in razčleniti. Če hoče bralec te težave premagati, mora poprej poznati vsaj njihove temeljne značilnosti. To še zlasti velja za učitelja, ki naj bi učencu pomagal obvladovati take težave. Poleg narave težav mora učitelj poznati tudi njihovo genezo, saj bo le s takim znanjem lahko odkril in pojasnil mimo na prvi pogled očitnih napak v učenčevem branju tudi vse tiste največkrat nevidne napake, ki učenca ovirajo pri ugotavljanju pravega pomena pesmi.

Težave ob branju poezije v tujem jeziku so v nekaterih sestavinah podobne problemom, s katerimi se srečuje prevajalec tuje poezije. Zato zavzemajo nekateri kritiki do branja in poučevanja poezije v tujem jeziku podobno stališče kot do prevajanja tuje poezije in trdijo, da je le-to nesmiselno, če že ne nemo-goče. Nevzdržnost takšnega apriornega odklanjanja nazorno dokazujejo uspešni prevodi in zavest, da bi se količina in razpon poetskih doživetij znatno zmanjšala, če bi brali samo literaturo v materinščini. Smiselnost branja poezije v tujem jeziku pa je težje pokazati, ne le zaradi pogostih predsodkov proti takemu branju, temveč tudi zato, ker so potek branja in njegovi rezultati zvečine še neznani in neobdelani.

Ker nalagajo nekateri kritiki branje in prevajanje tuje poezije v isti koš, moramo najprej poskusiti razmejiti ti dejavnosti. S stališča zanimanja za branje tuje poezije je namreč razlika med obema bolj pomembna kot prepogosto poudarjanje podobnosti. Čeprav poteka branje poezije v tujem jeziku glede iskanja pomena lahko zelo podobno ali celo identično s prvo stopnjo prevajanja (tj. s prevajalčevim iskanjem pomena tuje pesmi), se od prevajanja bistveno razlikuje v rezultatu: v bralčevem doživetju. Prevajalec mora pomen in razpored besed izvornika prilagoditi besednemu gradivu drugega jezika in pri tem po možnosti upoštevati še metrično zgradbo; bralca tuje pesmi pa v končnem doživetju ne vežejo omejitve v besednem gradivu materinščine. Pri tem mislimo predvsem na omejitve ubeseditve v drugem jeziku, zaradi katerih mnogi prevajalci trdijo, da se težje delo začenja šele takrat, ko so že prodrli v pomene

¹ V načelu je lahko branje proze v tujem jeziku enako zapleteno in povzroča enake ali vzporedne težave kot branje pesmi. Tukaj se omejujemo na branje pesmi, ker se opiramo predvsem na izkušnje, zbrane pri branju pesmi v proseminarju iz angleške književnosti. Čeprav zadevajo zato nekatere ugotovitve o branju tuje poezije posebni položaj slovenskega bralca, ki se srečuje z angleško poezijo, avtorica upa, da zvečine zajemajo splošnejšo situacijo, namreč branje pesmi v tujem jeziku na sploh. Ugotovitve, ki se nanašajo predvsem na srečanje slovenskega bralca z angleško pesmijo, so zato praviloma posebej označene. K omejitvi na probleme branja tuje poezije pa navaja tudi prepričanje, da je pesniški jezik posebna zgoščena raba, ki terjaja od bralca podobno zgoščeno pozornost, naravnano prav na jezik.

tuje pesmi in se ti pomeni pričnejo izmikati prelivanju v drug jezik. Ker bralcu tuje pesmi ni treba prevajati v materinščino, je njegovo končno doživetje lahko bogatejše, saj ohranja več neprevedljivih odtenkov pomena in izvorni razpored besed; zato je njegovo doživetje tudi bližje izvorni pesmi, kot bi bilo doživetje njenega še tako posrečenega prevoda v bralčevo materinščino. To je vsaj načelno mogoče trditi tudi o tistem doživetju pesmi v tujem jeziku, ki je sad dolgotrajnejšega iskanja ter primerjave pomenov in ki bi ga zato težko označili kot spontano. V tem primeru bi namreč marsikateri bralec zaradi možnosti večje neposrednosti in spontanosti dal prednost *prevodu* pesmi v materinščino. Vendar samo zaradi težavnosti iskanja pomenov še ne smemo dajati prednosti branju prevedene poezije, saj tudi v materinščini ne zavračamo branja zahtevnejše sodobne poezije zgolj zaradi težav ob iskanju njenega pomena. Nasprotno, že možnost polnejšega doživetja pesmi v izvirniku, možnost ohranjanja bogatejših pomenov, pomenskih odtenkov, mnogosmiselnosti in izvirnega razmerja med besedami, brez omejitev, ki jih prinaša prevod, nas prepričuje, da je branje poezije v tujem jeziku smiselno in da je vredno obvladovati na prvi pogled nepremagljive težave, ki se včasih pojavljajo, in o njih tudi razpravljati.

I.

Preden začnemo obravnavati nekatere značilne težave ob branju poezije v tujem jeziku, si oglejmo splošne posebnosti takšnega položaja. Dâ se seveda trditi, da je veljavnost posplošitev glede značilnosti branja poezije v tujem jeziku vprašljiva. Te značilnosti namreč po eni strani vključujejo vse težave in dileme branja poezije nasploh — teh kljub njihovem osrednjemu pomenu tu ne bomo naštevali — po drugi strani pa močno variirajo, tako glede razlik med tujimi jeziki in bralčevo materinščino kot zlasti glede na možne stopnje bralčevega poznavanja tujega jezika. Razlika med temeljitim poznavanjem, ko bralec tujega jezika skoraj ne občuti več kot tujega, in začetniškim znanjem, ko se hori s posameznimi besedami, je znana. Med tema skrajnostma je več vmesnih stopenj znanja, od katerih je vsaka povezana z različno velikimi težavami v branju poezije. Če pa predpostavimo, da posebne težave izvirajo predvsem iz dejstva, da je jezik pesmi za bralca tuj jezik, potem to dejstvo pomeni temeljno skupno značilnost.

Ko pravimo, da je neki jezik bralcu tuj, imamo predvsem v mislih, da si bralec tega jezika ni pridobil enako kot znanje materinščine in ga običajno ne obvlada kot materinščino. Vtem ko se materinščine uči že od rane mladosti in v tesni povezavi jezika z doživljanjem, se tujega jezika največkrat uči pozneje in med učenjem povezavo jezika z doživljanjem pogosto nadomešča prevod v ekvivalente materinščine. Celo takrat, kadar gre za bralcu znane tuje besede, lahko zato govorimo o sorazmerno šibkejši zvezi med besedami tujega jezika in bralčevo izkušnjo oziroma zmožnostjo asociativnega predstavljanja. V tujem jeziku ta zveza ne izvira iz neposredne povezave besed z bralčevimi resničnimi izkušnjami, ki bi tujim besedam podeljevale spontano evokativno moč in raznoliko čustveno vsebino, marveč je pogosto le nasledek prehajanja neposredne navezanosti med besedo in izkušnjo iz ekvivalenta v materinščini na tujo besedo. Pri pojasnjevanju posameznih besed v tuji pesmi, kot tudi pri učenju tujega jezika sploh, pride do takega prehajanja, brž ko postane tuja beseda bralcu

znana, ne glede na to, ali jo pojasnimo z ekvivalentom v materinščini ali z opisom v tujem jeziku. Pri drugem bo bralec štel neznano besedo, npr. *life*, za znano takoj, ko bo zvedel, da pomeni »življenje«; ne glede na to, kaj življenje zanj pomeni glede na lastne izkušnje. Ker je vprašljivo, ali in kdaj v dveh jezikih lahko govorimo o resničnih pomenskih ekvivalentih, odpira seveda možnost prehajanja evokativne moči iz besed v enem jeziku na besede v drugem številne probleme (nekateri bomo pozneje poskusili nakazati).

Pri neznanih tujih besedah seveda sploh ne moremo govoriti o navezanosti med besedo in izkušnjo. Pri njih se odpira le vprašanje, kako to navezanost ustvariti med pojasnjevanjem besede. Posledice pomanjkljive navezanosti besed na izkušnje oziroma odsotnosti navezanosti, lahko ocenimo ob dejstvu, da je prav tesna povezanost jezika s stvarnimi izkušnjami temeljni izvir njegove evokativne moči (obujen predstave, spomina), in zato tudi ena osnovnih sestavin spontanega, neposrednega doživljanja poezije. Glavna posledica šibkejšje navezanosti besed na izkušnje, zmanjšana evokativna moč besed — vsaj ob prvem srečanju s tujo pesmijo — bistveno zmanjšuje možnosti uspešnega neposrednega doživetja. Že zaradi bralčeve naravnosti na iskanje pomena imajo tuje besede za bralca pogosto predvsem denotativni (označitveni) pomen, ne pa tudi konotativnih (soznačitvenih) pomenov, ki so med glavnimi viri bralčevega čustvenega odziva. Namesto bogatih konotativnih pomenov se bralcu ob tuji besedi večkrat vsiljuje spomin na rabe in kontekste, v katerih je besedo že srečal. Te rabe in sobesedila so lahko povsem nerelevantna, včasih pa tudi resna ovira. Ker se bralcu beseda zdi znana, se zadovolji z že znanim pomenom, ne razmišlja o morebitni neustreznosti tega pomena in ne trudi se poglobiti v druge možne pomene. Tako omejeno poznavanje besedišča brez navezanosti na izkušnje lahko povzroči napačno branje pesmi.

Ob srečanju s pesmijo v tujem jeziku rešujejo bralci (in učitelji v razredu) vprašanje pomena in povezanosti med besedo in izkušnjo s spontanim poseganjem po ekvivalentih v materinščini. K nasvetu, naj bi se (vsaj ob branju tuje poezije v razredu) izogibali ekvivalentom v materinščini, je treba pripomniti, da le-ti podelijo tujim besedam včasih najhitreje in učinkovito vsaj nekaj evokativne moči, ki izvira iz navezanosti besed na izkušnje. Po tej poti lahko pridobi tuja beseda tudi nekatere značilne konotativne pomene. Hkrati služi ekvivalent v materinščini, če je na voljo, precej zanesljivemu preverjanju pravilnosti pomena, ki ga bralec pripisuje tujim besedam.²

Ob »olajšanju«, ki ga pri opisovanju pomena tuje besede v razredu lahko prinese ekvivalent v materinščini, ko je spoznan ne samo denotativni pomen, marveč tudi evokativna moč besede, pa učitelj ne sme pozabiti na *nevarnost*, ki izvirajo iz uporabe ekvivalentov v materinščini pri branju tuje poezije. V mislih nimamo samo možnosti, da zaradi drugačne kulturne dediščine v materinščini ni ekvivalenta, ali pa da so vsi »ekvivalenti« slabi (tedaj navajanje domnevnih ekvivalentov bralca le zavaja), temveč predvsem premike v pomenu in konotacijah besed, do katerih lahko pride zaradi uporabe ekvivalenta. Ti premiki so posledica dejstva, da se pomeni in tipične konotacije besed v materinščini in

² Celo tuji predavatelji, ki ne poznajo materinščine poslušalcev, si večkrat prizadevajo spoznati tak ekvivalent, da bi z njim olajšali razumevanje ključnih besed v pesmi.

tujem jeziku le redko skladajo. Ustrezni ekvivalent lahko pokriva le del pomena tuje besede, lahko pa je tudi širši kot pomensko polje tuje besede. Kadar si učitelj pomaga z ekvivalenti v materinščini, mora zato usmerjati in nadzorovati prehajanje pomenov in tipičnih konotacij z besede v materinščini na tujo besedo. Še posebej mora paziti na razlike v pomenih in na omejitve, ki jih prinaša ekvivalent v materinščini s stališča pomena tuje besede v kontekstu pesemske celote, in preverjati bralčeve vtise. Le tako bo preprečil prehajanje manj ustreznih ali napačnih pomenov.

Nakazano pojasnjevanje tuje besede z ekvivalentom v materinščini je zato zapleteno in tvegano. Kljub temu je največkrat lažje pojasniti in napraviti evokativno učinkovite besede, za katere bralec v materinščini pozna ekvivalente, navezane na njegove izkušnje, kot tiste, ki v njegovi materinščini nimajo ekvivalentov. Pri takih besedah se za bralca pogosto pojavi dodaten problem: srečanje z zanj novimi pojavi neznane kulture. Težav, ki izvirajo iz nepoznavanja tuje kulture in tujih navad, običajno ne moremo odpraviti s prevajanjem. Največkrat moramo dodati podatke o neznani kulturi (podoben položaj lahko nastane pri časovno odmaknjeni poeziji v materinščini), vendar zaradi drugačne narave takih težav o njih ne bomo posebej govorili.

Čeprav je uporaba ekvivalenta v materinščini večkrat učinkovita kot pojasnilo pomena in kot nekak most za prehajanje evokativne moči, pa lahko vodi tudi k nezaželeni težnji po prevajanju cele pesmi ali njenih delov, in s tem k vsem omejitvam pomenov, ki izhajajo iz prevoda. Proti tej težnji se mora učitelj bojevati nenehno z vsemi možnimi pojasnili in opozorili na pomene, ki jih ekvivalent v materinščini nima, ali pa jih dodaja, na nove kombinacije pomenov in včasih tudi na značilne konotacije, ki bi jih posameznim besedam pripisal bralec, kateremu je jezik pesmi materinščina.

II.

Po tem opisu nekaterih splošnih značilnosti in problemov, ki se odpirajo ob srečanju bralca s pesmijo v tujem jeziku, si oglejmo še posebne vire in rojevanje napak, ki pogosto nastajajo ob takem srečanju.

Najprej si bomo bežno ogledali očitne neposredne posledice bralčevega nepoznavanja posameznih besed v tujejezični pesmi. Ko pride bralec do neznane besede, branje prekine, da bi besedo poiskal v slovarju, ali pa to besedo kar preskoči v upanju, da mu bo jasna iz sobesedila, oziroma da ni pomembna. Če se odloči neznano besedo poiskati v slovarju, bralec za nekaj časa pretrga branje in doživljanje pesmi ter nameni pozornost iskanju neznanega pomena. V slovarju se seznanj z možnimi denotativnimi pomeni in izbere enega (lahko tudi več). Čeprav se v izboru lahko opira na kontekst celotnega besedila pesmi, nastopi možnost napačne izbire in možnost upoštevanja/vključevanja ter prisotnosti pomenov, ki so za dano besedo nerelevantni ali napačni. Dejstvo, da mora bralec posamezno besedo spoznavati s slovarjem — ne glede na to, ali pri tem uporablja enojezični slovar z opisom in primeri v tujem jeziku ali dvojezični slovar, ki mu nudi možne ekvivalente v materinščini — lahko že samo po sebi zmanjšuje evokativno moč besede in prisotnost možnih konotativnih pomenov.

Če namreč takó spoznano besedo še naprej spremlja občutek neznanega, je lahko ovirano prehajanje evokativne moči in konotacij iz materinščine.

Če bralec neznano besedo kar zanemari, ne da bi poskušal spoznati in razumeti njen pomen, lahko branje pesmi nadaljuje brez prekinitve. Glede na večjo ali manjšo pomembnost zanemarjene besede ali besed, nastopi tedaj tudi večja ali manjša nevarnost, da bo bralec izmaličil pomen celotne pesmi. Do napačnih konstrukcij celotnega pomena pesmi pride večkrat tudi takrat, kadar pripisuje bralec besedam, ki jih ne pozna, napačen pomen, a se tega ne zaveda. Zato mora učitelj včasih preverjati pravilnost pomenov, ki jih učenci pripisujejo posameznim besedam, čeprav le-ti trdijo, da so jim vse besede znane in pesem razumljiva.

Nepoznavanje posameznih besed pri branju tujejezične poezije povzroča bralcu še eno težavo: otežkoča mu ugotavljanje slovničnega razmerja in z njim smiselne povezave med besedami. Vprašanju je treba posvetiti še posebno pozornost, kadar se slovenski bralec sreča z angleško poezijo. Ker v angleščini ni obrazíl in ker lahko ista beseda funkcionira kot več besednih vrst, je slovenskemu bralcu pri angleški poeziji včasih težko določiti že kar osnovno slovnično razmerje med posameznimi besedami. Delno poznavanje besed lahko tedaj postane usodno za konstrukcijo pomena celotne pesmi. Ker je bralec tujo besedo srečal in spoznal samo v eni njenih slovničnih funkcij, to funkcijo posplošuje, ne da bi pomislil, da je isto besedo mogoče uporabiti tudi v funkciji druge besedne vrste. Ob nepozornosti bralcev izvirajo iz te napake skoraj nepredvidljive možnosti napačnih konstrukcij medsebojnih zvez med besedami, s tem pa smisla stavkov in cele pesmi. Težavnost ugotavljanja slovničnih razmerij je v angleški poeziji večja zaradi pogostne uporabe nenavadnega besednega reda in eliptičnih opisov, ki jih je ob pomanjkanju obrazil težje razvozljati kot v slovenščini.

Doslej opisane težave in iz njih izvirajoče napake v poustvarjanju pomena tujejezične pesmi je razmeroma lahko predvideti, razčleniti in zato tudi v veliki meri odpraviti. Iz nepoznavanja posameznih tujih besed pa izvirajo še globlje motnje in premiki v doživljanju tujejezične poezije, motnje, ki jih je težje predvideti in odkriti, zato pa tudi težje odpravljati. V mislih imamo motnje, ki jih nepoznavanje posameznih besed povzroča pri kristalizaciji pomena pesmi s tem, ko spreminja vrstni red elementov pri doživljanju. Pomen teh motenj lahko razumemo šele, če poskusimo posledice nepoznavanja, premajhnega poznavanja ali pomanjkljive konotativnosti besede zasledovati s stališča zgradbe pesmi in s stališča možnega končnega učinka pesmi, kakor ga določa in pogojuje pesnikova lastna razporeditev besed.

Da bi prikazali nekatere izmed teh motenj, je najbolje, če si pesem zamislimo kot zaporedje jezikovnih simbolov v natančno določenem časovnem razmerju do vseh drugih jezikovnih simbolov v pesmi. Ker v takem zaporedju preje uporabljene besede bistveno pogojujejo učinek pozneje uporabljenih — in obratno — lahko pesnik s časovim razporedom besed doseže vrsto pomembnih učinkov: s kreacijo posebnega vzdušja pripravi bralca na poznejše ali končne učinke, s kopičenjem poveča evokativno moč besed in s tem intenzivnost doživetja. Z zaporednimi modifikacijami kakega opisa ustvari dodatne in nove pomene, ki so

več kot samo vsota pomenov vseh uporabljenih besed, opisov itd. Če pojmujeemo pesem kot tako zapleteno in medsebojno povezano zaporedje besed, je jasno, da je končna evokativna moč posameznih besed in pesmi v veliki meri odvisna prav od zaporedja, ki ga je izbral pesnik. S stališča opisanega pojmovanja pesmi povzroča nepoznavanje ali pomanjkljivo poznavanje posameznih besed bistveno motnjo v doživljanju pesmi, in s tem motnjo, ki presega pomen posamezne besede. Motnje, ki nastanejo, ko bralec zanemari neznane besede, ali jih preskoči v upanju, da mu bodo postale jasne iz poznejšega besedila, najlažje ponazorimo, če si zamislimo isto pesem s spremenjenim besednim redom ali z izpuščenimi posameznimi besedami. Če bi takó spremenjeno pesem zapisali, bi se nam zdele spremembe nedopustne. Ko pa bralec doživlja takó izmaličeno pesem, se tega sploh ne zaveda. Površno poznavanje besed, zanemarjanje neznanih besed in pripisovanje napačnega pomena imajo tako pri branju tuje poezije pogosto še globlje posledice. Bralec zaradi njih lahko prezre uvodno formulacijo teme, smiselne povezave in miselne obrate ter vmesne stopnje v razvoju celotnega pomena. Opazi le dobesedno ponavljanje, ne pa tudi ponavljanja v obliki variiranja ali stopnjevanja in vseh pretanjenih učinkov takega ponavljanja, daljnosežnih tematskih povezav, kopičenja in končne intenzivnosti opisa. Kadar pride do takih napak, se bralec pritožuje, da mu pesem »razpada« v sestavine, da ne vidi celovitosti. Prebrana pesem ostane zanj brez pomena, ali pa njen pomen kristalizira okoli napačnega jedra.

Posledice nepoznavanja in pomankljivega poznavanja besed so zlasti občutne pri bralčevem dojetanju besednih figur. V tujem jeziku bralec metafore ne doživlja enako jasno in neposredno kot v materinščini; do njenega pomena se mora večkrat šele »dokopati« z razlago njenih sestavin. Položaj je posebej zapleten, kadar gre za večstopenjske metafore, ko na primer pesem prikazuje neki predmet ali čustvo z več zaporednimi primerjavami in té šele skupaj in v določenem zaporedju tvorijo resnični opis. V takšnem primeru dojema bralec, bodisi zaradi vmesnega iskanja pomenov, bodisi zaradi počasnega slabega branja, vsako od zaporednih ponazoritev kot ločen in neodvisen pomen, ne da bi doumel pomen v njegovi celovitosti, to je tisti »višji« pomen, ki ga posreduje le združitev sestavin vseh zaporednih opisov, in ga lahko označimo kot »sovpadanje« vseh pomenov. Po drugi strani lahko nepoznavanje ali napačna identifikacija enega samega izmed zaporednih elementov tako razvejane metafore povzroči diskontinuiranost povezave z drugimi elementi in bralec take metafore ne dojema več kot celoto, marveč kot nepovezane elemente.

Različni pomenski premiki ne izvirajo samo iz nepoznavanja besed, marveč so včasih tudi posledica bralčeve boljše seznanjenosti z nekaterimi besedami. Med neznanimi in manj znanimi besedami pridobi bolj znana beseda včasih za bralca osrednji pomen, čeprav ga v resnici v pesmi nima. Nezavedno tako bralec nekaterim besedam pripisuje pomembnost na povsem subjektivni osnovi neizenačenega poznavanja jezika, torej po merilu, ki ni utemeljeno v pesmi. Kadar pride do tako motiviranega pripisovanja pomembnosti posameznim besedam, se lahko zgodi, da poskuša bralec svoje doživetje organizirati okoli ene ali več bolj poznanih besed, ki postanejo zanj ključni nosilci pomena: opažamo samovoljen izbor elementov in tudi izmaličenje pesmi. To težnjo zasledimo zlasti pri bralcih z razmeroma slabim znanjem tujega jezika. Do podobnega nesorazmernega oce-

njevanja pomena posameznih besed lahko pripelje tudi napor, ki ga vloži bralec v iskanje pomena neke neznane besede. V obeh primerih vodi bralčevo »lep-ljenje« na posamezne besede k nezaželenim vsebinskim premikom.

Vse orisane pomenske premike lahko označimo kot motnje v delovanju konteksta pesemske celote. Ker je prav delovanje konteksta — torej tesen nadzor vsake besede nad pomeni vseh drugih besed in soodvisnost vsake besede s pomeni vseh drugih besed — ena izmed tistih značilnosti pesniške rabe jezika, ki omogoča doseganje največje izraznosti, ni težko razumeti daljnosežnih posledic nepoznavanja posameznih besed za branje poezije v tujem jeziku.

Te posledice so še bolj občutne, ker se bralec v doživljanju tuje pesmi le redko lahko z gotovostjo nasloni na njeno slušno podobo kot pomagalo za ustvarjanje pomenskega ravnotežja. Nasprotno, ponavadi ne opaža vsebinskih poudarkov, ki jih nakazuje metrična shema, medtem ko je kinestetsko doživetje tuje pesmi pogosto skoraj nerešljiv problem. Zlasti v angleščini je nepoznavanje posameznih besed združeno z nepoznavanjem njihovih slušnih lastnosti, od katerih zavisi ustrezen vtis. Spričo v angleščini dovoljenega variiranja stopice, povzroča slovenskemu bralcu celo konstrukcija metrične sheme včasih težave. Bralci si pomagajo s precej mehničnim skandiranjem, pri čemer se izgublajo pretanjeni vsebinski poudarki. Rešitev tega problema verjetno nakazuje povečana odzivnost bralcev, kadar se srečajo z umetniško dodelano predstavitevjo tuje pesmi. Izkušnje kažejo, da ne nudi taka predstavitev le možnosti bolj uspešnega kinesteskega doživetja, kot ga lahko doseže bralec v drugačnih okolnostih, marveč pomembno vpliva tudi na razumevanje pomena pesmi.

Po tem naštevanju težav in možnih stranskih poti bi pesimistično razpoložen kritik lahko sklepal, da je branje poezije v tujem jeziku preveč zapleteno in zato ne vredno truda. Tak sklep se zdi pre nagljen. O tem nas prepričuje mnenje tistih bralcev, ki so kljub začetnim težavam in naporom vzljubili branje tuje poezije. Čeprav dajejo številni bralci zaradi lažje razumljivosti prednost umetniškemu prevodu tuje pesmi, ima marsikateri pozneje, ko spozna odtenke pomena, ki jih prevod ne more ohraniti, rajši izvirnik. Že to, da bralci večkrat vzljubijo in trajno občudujejo posamezne pesmi v tujem izvirniku, nas utrjuje v prepričanju, da je — ko so naperi spoznavanja posameznih elementov mimo in razne zmote presežene — možno resnično doživetje tuje pesmi. Čeprav bi bilo težko trditi, da so taka doživetja spontana, nedvomno lahko postanejo resnična in polna poetska doživetja in vir trajnega estetskega užitka. To pa zadostuje kot utemeljitev smiselnosti branja in poučevanja poezije v tujem jeziku.